

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Кафедра екології та географії

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ, ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ/ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З
ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ
«ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ»**

**для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
усіх форм навчання спеціальності 101 «Екологія»**

УДК 332.34:502(072)

I-72

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного
університету імені Івана Франка
(протокол № від . .2025)

Рецензенти:

ГАРБАР Олександр – доктор біологічних наук, професор, професор кафедри екології та географії справи Житомирського державного університету імені Івана Франка.

ЗИМАРОЄВА Анастасія – доктор сільськогосподарських наук, професор кафедри екології Поліського національного університету.

БУРАЧЕК Ігор – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, бізнесу та маркетингових технологій Державного університету «Житомирська політехніка».

- Овдіюк О. М., Василенко О.М. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять, організації самостійної/ індивідуальної роботи з освітньої компоненти «Економіка природокористування» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх форм навчання спеціальності 101 «Екологія». Житомир: ЖДУ імені Івана Франка, 2025. 32 с.

- Подано тематику практичних та семінарських занять, розроблено методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів під час вивчення курсу «Економіка природокористування». Для студентів спеціальності 101 «Екологія» всіх форм навчання.

УДК 332.34:502(072)

I-72

© Овдіюк О.М., 2025
© Василенко О.М., 20245
© Житомирський державний
університет
імені Івана Франка, 2025

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка.....	5
2. Перелік практичних та семінарських занять.....	7
3. Порядок контролю рівня виконання завдань для практичних занять...	28
4. Порядок контролю рівня виконання завдань для самостійного опрацювання з ОК «Економіка природокористування» спеціальності 101 «екологія».....	28
5. Перелік тематичних напрямів, які виносяться для індивідуальних (самостійної роботи) завдань.....	29
6. Рекомендована література.....	31

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

2.1. Мета вивчення освітньої компоненти: викладання освітньої компоненти «Економіка природокористування» здійснює формування у студентів системи знань щодо теорії, методів та форм управління екологічною діяльністю, екологізацією відтворювальних процесів (виробництва) на різних ієрархічних рівнях народногосподарської діяльності.

2.2. Основними завданнями вивчення освітньої компоненти є:

- вивчення та засвоєння соціально-економічних принципів раціонального природокористування на регіональному та національному рівнях, адекватних ринковому механізму;
- вивчення механізму управління процесами природокористування та охорони навколишнього середовища, особливостей використання адміністративних, правових, економічних та мотиваційних інструментів регулювання природокористування та ресурсозбереження;
- вивчення теоретичних та методичних підходів до визначення ефективності природоохоронних заходів;
- висвітлення загальних економічних, теоретичних і практичних проблем природокористування і реальних можливостей їх вирішення з використанням сучасного економічного інструментарію;
- вивчення зарубіжного досвіду вирішення проблем природокористування та ресурсозбереження;
- сприяння подоланню стереотипу технократичного мислення в питаннях охорони довкілля і формування сучасного екологічного світогляду з метою вироблення активної конструктивної позиції і почуття громадянської відповідальності і індивіду за екологічну безпеку теперішнього і майбутніх поколінь людей.

2.3 Компетентності та програмні результати навчання:

Компетентності

Змістовна освітня компонента спрямована на формування здобувачами вищої освіти здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі екології.

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі екології професійної діяльності.

ЗК6. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні

СК1. Знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

СК3. Розуміння основних теоретичних положень, концепцій та принципів математичних та соціально-економічних наук.

СК6. Здатність до використання основних принципів та складових екологічного управління.

СК9. Здатність до участі в розробці системи управління та поводження з відходами виробництва та споживання.

Програмні результати навчання

ПР02. Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та природокористування.

ПР12. Брати участь у розробці та реалізації проектів, направлених на оптимальне управління та поводження з виробничими та муніципальними відходами.

ПР13. Уміти формувати ефективні комунікаційні стратегії з метою донесення ідей, проблем, рішень та власного досвіду в сфері екології.

ПР14. Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення.

ПР16. Вибирати оптимальну стратегію проведення громадських слухань щодо проблем та формування територій природно-заповідного фонду та екологічної мережі.

ПР22. Брати участь у розробці проектів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля.

На вивчення освітньої компоненти відводиться 120 годин 4,0 кредитів ECTS.

2. ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Модуль I. Економічні аспекти використання природних ресурсів та проблеми забруднення навколишнього природного середовища.

Практичне заняття № 1

Тема 1. Предмет, методи і завдання дисципліни

Мета заняття: ознайомлення студентів з метою та завданням курсу “Економіка природокористування”; вивчення основних поняття та категорій економіки природокористування; набуття практичних навиків щодо виконання або розуміння конкретних видів робіт, які виконуються на підприємствах; формування системного мислення та розвиток творчої особистості студентів; закріплення теоретичних знань з даної теми.

Методика проведення практичного заняття № 1

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
1. Практичне завдання	Відповідь на відкриті запитання	0,5
2. Ситуаційне завдання	Ситуаційне завдання	0,5
3. Семінар	Опитування (тема 1)	0,5
4. Розв'язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

1. Наукові основи становлення економіки природокористування, як особливої галузі знань.
2. Економіка природокористування як наука та її функції.
3. Предмет і методи дослідження економіки природокористування.
4. Мета і завдання курсу економіки природокористування.

Практичне завдання

Дайте розгорнуту відповідь на відкриті питання:

1. Поясніть, у чому полягає основна мета курсу "Економіка природокористування".
2. Назвіть основні завдання економіки природокористування і поясніть їх значення.
3. Опишіть основні принципи сталого розвитку в контексті природокористування.
4. Чому економічна оцінка природних ресурсів є важливою складовою природокористування?
5. Поясніть, як можна досягти ефективного використання природних ресурсів у межах сталого розвитку.

Ситуаційні завдання

1. *Оцінка екологічного збитку.* Підприємство здійснює діяльність, що призвела до забруднення річки в регіоні. Які методи економічної оцінки збитку можна застосувати для розрахунку компенсації, яку повинно виплатити підприємство? Опишіть, як буде обчислюватися розмір компенсації.

2. *Проект екологічної оцінки.* Муніципалітет планує будівництво сміттєспалювального заводу. Вам необхідно оцінити, як цей проект вплине на природні ресурси і населення міста. Які показники ви б врахували при економічній оцінці доцільності будівництва заводу?

3. *Місцевий бюджет і природокористування.* Місцевий уряд розглядає питання про додаткове фінансування програм захисту природних ресурсів, таких як очищення водою і рекультивация земель. Як ви б обґрунтували економічну доцільність таких інвестицій?

4. *Економічний аналіз природного ресурсу.* При аналізі потенціалу видобутку корисних копалин у певному регіоні виявлено, що видобуток може значно підвищити економічні показники, але водночас завдати шкоди екології. Розробіть економічний план, який би мінімізував екологічні збитки та забезпечив сталий розвиток регіону.

Тестування

1. *Що є основним предметом курсу "Економіка природокористування"?*

- а) Вивчення ринкової економіки.
- б) Аналіз природних ресурсів і екологічного стану.
- в) Управління державними фінансами.
- г) Розвиток інфраструктури.

2. *Яке з наведених понять найкраще описує природокористування?*

- а) Використання та збереження природних ресурсів для задоволення потреб суспільства.
- б) Вивчення впливу наукових відкриттів на природу.
- в) Створення нових технологій для добування корисних копалин.
- г) Управління людськими ресурсами.

3. *Що є основною метою економіки природокористування?*

- а) Максимізація використання природних ресурсів.
- б) Зниження витрат на промислове виробництво.
- в) Рациональне використання природних ресурсів і мінімізація шкоди для довкілля.
- г) Створення нових робочих місць.

4. *Яке з цих завдань є основним для економіки природокористування?*

- а) Розробка економічних механізмів для збереження та відновлення природних ресурсів.
- б) Зниження податкового навантаження на підприємства.
- в) Оптимізація роботи фінансових ринків.
- г) Підвищення рівня споживання природних ресурсів.

5. *Що таке "сталий розвиток" у контексті природокористування?*

- а) Максимальне використання ресурсів у короткі терміни.
- б) Збільшення виробництва з мінімальними екологічними втратами.
- в) Розвиток, що задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для майбутніх поколінь.
- г) Повна заборона використання природних ресурсів.

6. *Який з методів використовується для оцінки економічної ефективності природокористування?*

- а) Метод вартості.
- б) Метод балансування доходів і витрат.
- в) Метод витрат і вигод.
- г) Метод інтерв'ювання.

7. *Чому важливим завданням економіки природокористування є розробка інструментів екологічного моніторингу?*

- а) Для контролю за економічною стабільністю.
- б) Для забезпечення фінансового росту.

- в) Для своєчасного виявлення екологічних проблем і їх запобігання.
- г) Для визначення рівня зайнятості населення.

8. Який з наступних аспектів НЕ є складовою економіки природокористування?

- а) Оцінка екологічного збитку.
- б) Створення маркетингових стратегій.
- в) Аналіз витрат на відновлення природних ресурсів.
- г) Визначення вартості природних ресурсів.

9. Що означає поняття "екологічний збиток"?

- а) Фінансові витрати на охорону здоров'я.
- б) Збитки, пов'язані з втратою чи погіршенням якості природних ресурсів через людську діяльність.
- в) Податкові витрати підприємств.
- г) Зниження кількості туристів.

10. До яких методів дослідження належить аналіз витрат і вигод?

- а) Кількісних методів.
- б) Статистичних методів.
- в) Економічних методів.
- г) Графічних методів.

Практичне заняття № 2

Тема 2. Природно-ресурсний потенціал

Мета заняття: закріплення теоретичних знань щодо природно-ресурсного потенціалу.

Методика проведення практичного заняття № 2

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
1. Практичне завдання	Відповідь на відкриті запитання	0,5
2. Ситуаційне завдання	Ситуаційне завдання	0,5
3. Семінар	Опитування (тема 2)	0,5
4. Розв'язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

1. Поняття природно-ресурсного потенціалу.
2. Складові природно-ресурсного потенціалу.
3. Методи оцінки природно-ресурсного потенціалу.
4. Фактори, що впливають на природно-ресурсний потенціал.
5. Економічне значення природно-ресурсного потенціалу.
6. Раціональне використання природно-ресурсного потенціалу.
7. Природно-ресурсний потенціал та сталий розвиток.
8. Перспективи управління природно-ресурсним потенціалом.

Практичне завдання

Дайте розгорнуту відповідь на відкриті питання:

1. Дайте визначення природно-ресурсного потенціалу та поясніть його значення для економіки.

2. Опишіть, які основні принципи раціонального використання природних ресурсів застосовуються в сучасній економіці.
3. Поясніть, як можна оцінити відновлювані ресурси, зокрема лісові та водні.
4. Наведіть приклади використання невідновлюваних ресурсів у різних галузях економіки.
5. Поясніть роль природно-ресурсного потенціалу в стратегії сталого розвитку.

Ситуаційні завдання

1. *Оцінка запасів корисних копалин.* У регіоні виявлено нові поклади корисних копалин. Як би ви провели оцінку їхнього економічного значення? Які фактори варто врахувати для прийняття рішення про їхній видобуток та потенційний екологічний вплив?
2. *Ефективне використання водних ресурсів.* У вашій області виникли проблеми з нестачею водних ресурсів через інтенсивне використання в промисловості. Які методи ви б запропонували для збереження водних ресурсів і їхнього раціонального використання? Опишіть, які економічні інструменти могли б допомогти стимулювати ефективне використання водних ресурсів.
3. *Лісові ресурси та їх охорона.* Регіональний уряд планує вирубку частини лісових масивів для розвитку сільськогосподарських угідь. Які економічні та екологічні фактори слід врахувати перед прийняттям цього рішення? Запропонуйте альтернативні варіанти, які могли б зберегти лісові ресурси та задовольнити потреби регіону.
4. *Розробка плану сталого використання ресурсів.* У вашій країні зросли темпи видобутку нафти та газу. Розробіть план сталого використання цих ресурсів, враховуючи економічні, екологічні та соціальні аспекти. Як можна мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище?
5. *Оцінка економічного потенціалу сонячної енергії.* У вашій країні є сприятливі умови для розвитку сонячної енергетики. Як можна оцінити економічний потенціал сонячної енергії для регіону? Які кроки слід зробити для стимулювання використання відновлюваних джерел енергії?

Тестування

1. *Що таке природно-ресурсний потенціал?*
  - а) Сукупність усіх фінансових ресурсів держави.
  - б) Сукупність усіх природних ресурсів, які можуть бути використані для потреб економіки.
  - в) Обсяг промислових товарів, які можуть бути виготовлені.
  - г) Всі енергетичні потужності країни.
2. *Які компоненти включає природно-ресурсний потенціал?*
  - а) Лише енергетичні ресурси.
  - б) Природні ресурси, ландшафти та екологічні умови.
  - в) Всі промислові й технологічні ресурси.
  - г) Тільки відновлювані природні ресурси.
3. *Який із ресурсів НЕ належить до природно-ресурсного потенціалу?*
  - а) Лісові ресурси.
  - б) Мінеральні ресурси.
  - в) Робоча сила.

- г) Водні ресурси.
4. *Що означає раціональне використання природних ресурсів?*
- а) Максимальне використання природних ресурсів без обмежень.
  - б) Використання природних ресурсів з урахуванням їхнього відновлення та мінімізації екологічної шкоди.
  - в) Обмеження використання лише до відновлюваних ресурсів.
  - г) Використання природних ресурсів виключно для промислових потреб.
5. *До якого типу ресурсів належить сонячна енергія?*
- а) Невідновлювані ресурси.
  - б) Відновлювані ресурси.
  - в) Вторинні ресурси.
  - г) Перероблені ресурси.
6. *Яка мета оцінки природно-ресурсного потенціалу?*
- а) Визначення вартості видобування корисних копалин.
  - б) Обґрунтування ефективного використання та охорони природних ресурсів.
  - в) Встановлення податкових зобов'язань для підприємств.
  - г) Оптимізація фінансових надходжень від видобутку ресурсів.
7. *Який показник використовується для оцінки відновлюваних природних ресурсів?*
- а) Рівень забруднення.
  - б) Рівень відтворення ресурсу.
  - в) Екологічні втрати.
  - г) Вартість видобутку.
8. *Який з наступних ресурсів є прикладом мінерального ресурсу?*
- а) Нафта.
  - б) Рибні запаси.
  - в) Сонячна енергія.
  - г) Лісові насадження.
9. *Що є основним завданням управління природно-ресурсним потенціалом?*
- а) Максимізація видобутку природних ресурсів.
  - б) Підвищення рівня забруднення для покращення економіки.
  - в) Забезпечення збалансованого використання ресурсів для збереження їхньої якості та доступності.
  - г) Використання лише невідновлюваних ресурсів.
10. *Який метод найчастіше використовується для оцінки природних ресурсів?*
- а) Метод інтерв'ювання.
  - б) Метод витрат і вигод.
  - в) Метод обчислення відновлення.
  - г) Метод тестування.

Практичне заняття № 3

Тема 3. Економічна оцінка природних ресурсів.

Мета заняття: закріплення теоретичних знань в частині дослідження економічної оцінки природних ресурсів; засвоєння основних підходів до управління економічною оцінкою природних ресурсів.

Методика проведення практичного заняття №3

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
1. Практичне завдання	Відповідь на відкриті запитання	0,5
2. Ситуаційне завдання	Ситуаційне завдання	0,5
3. Семінар	Опитування (тема 3)	0,5
4. Розв'язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

1. Класифікація природних ресурсів для економічної оцінки.
2. Методи економічної оцінки природних ресурсів.
3. Етапи процесу економічної оцінки природних ресурсів.
4. Фактори, що впливають на економічну оцінку природних ресурсів.
5. Економічна оцінка природних ресурсів у системі державного регулювання.
6. Використання економічної оцінки природних ресурсів у бізнесі та інвестиціях.
7. Міжнародний досвід економічної оцінки природних ресурсів.

Практичне завдання

Дайте розгорнуту відповідь на відкриті питання:

1. Поясніть, у чому полягає метод витрат і вигод для оцінки природних ресурсів.
2. Опишіть основні методи економічної оцінки природних ресурсів та наведіть приклади для кожного з них.
3. Чому важливо враховувати екологічний збиток під час оцінки природних ресурсів?
4. Яка роль методу дисконтованих витрат у визначенні економічної ефективності використання ресурсів?
5. Які особливості оцінки відновлюваних і невідновлюваних природних ресурсів?

Ситуаційні завдання

1. *Оцінка вартості земельних ресурсів.* Уряд планує виділити частину земельних ресурсів для будівництва нового промислового об'єкту. Розробіть план економічної оцінки земельного ресурсу з урахуванням потенційних екологічних і соціальних наслідків. Які методи оцінки ви б використали?

2. *Економічний аналіз екологічного збитку.* Унаслідок діяльності хімічного заводу відбулося забруднення водного об'єкта. Як провести економічну оцінку екологічного збитку, завданого природним ресурсам? Які методи підходять для цього найкраще, і як обґрунтувати розмір компенсації?

3. *Оцінка потенціалу відновлюваних ресурсів.* У вашому регіоні є великий потенціал для розвитку гідроелектростанцій. Як можна оцінити економічну цінність водних ресурсів для цього проєкту? Опишіть, які показники та методи оцінки доцільно використати, щоб забезпечити економічну ефективність та екологічну безпеку.

4. *Метод витрат і вигод для оцінки рекреаційних ресурсів.* Місцева влада розглядає можливість створення природного парку, який потребує значних інвестицій для облаштування території. Які економічні вигоди та витрати слід врахувати при оцінці цього проєкту? Як можна визначити рентабельність інвестицій у парк?

5. *Оцінка невідновлюваних ресурсів.* Ваша компанія планує видобуток рідкісного мінералу в екологічно вразливому регіоні. Розробіть план оцінки цього ресурсу з урахуванням вартості видобутку, економічних вигод та можливих екологічних наслідків. Який метод оцінки є найбільш прийнятним у цьому випадку, і чому?

Тестування

1. *Що таке економічна оцінка природних ресурсів?*

- а) Визначення вартості природних ресурсів на основі їхнього кількісного складу.
- б) Оцінка вартості природних ресурсів для визначення їх економічної ефективності та раціонального використання.
- в) Встановлення фіксованої ціни на ресурси.
- г) Підрахунок витрат на відновлення ресурсів.

2. *Яка з цих методик є найпоширенішою для оцінки природних ресурсів?*

- а) Метод порівняльного аналізу.
- б) Метод витрат і вигод.
- в) Метод ринкових цін.
- г) Метод інтерв'ювання.

3. *Який з наступних методів підходить для оцінки невідновлюваних ресурсів, таких як корисні копалини?*

- а) Метод ринкових цін.
- б) Метод вартості відновлення.
- в) Метод витрат і вигод.
- г) Метод витрат на заміщення.

4. *Для яких цілей використовується метод витрат і вигод в економічній оцінці природних ресурсів?*

- а) Визначення вартості відновлення ресурсу.
- б) Розрахунок фінансових показників промисловості.
- в) Оцінка соціально-економічного ефекту від використання ресурсу.
- г) Підрахунок витрат на видобуток.

5. *Що означає метод ринкових цін в оцінці природних ресурсів?*

- а) Використання ціни ресурсу на ринку для його оцінки.
- б) Облік витрат на відновлення ресурсу.
- в) Використання податкових ставок для оцінки ресурсів.
- г) Визначення вартості ресурсу через соціальні вигоди.

6. *Які показники використовуються при оцінці відновлюваних ресурсів?*

- а) Ціна за одиницю ресурсу.
- б) Рівень відновлення ресурсу.
- в) Собівартість видобутку.
- г) Дохід від продажу.

7. *Який із методів оцінки найбільше підходить для економічного аналізу екологічного збитку?*

- а) Метод вартості відновлення.
- б) Метод ринкових цін.
- в) Метод заміщення.
- г) Метод дисконтованих витрат.

8. *Що таке "економічний ефект від використання ресурсу"?*

- а) Вартість видобутку ресурсу.
- б) Різниця між вартістю видобутку і продажем ресурсу.
- в) Різниця між вигодами від використання ресурсу та витратами на його видобуток.
- г) Вартість ресурсів, які використовуються безкоштовно.

9. Який із методів оцінки природних ресурсів базується на врахуванні екологічних втрат?

- а) Метод витрат і вигод.
- б) Метод ринкових цін.
- в) Метод дисконтованих витрат.
- г) Метод порівняльного аналізу.

10. Чому важлива економічна оцінка природних ресурсів?

- а) Для підрахунку обсягу видобутку природних ресурсів.
- б) Для встановлення контролю за експортом.
- в) Для обґрунтування їх раціонального використання та визначення економічної цінності.
- г) Для визначення кількості природних ресурсів на ринку.

Практичне заняття № 4

Тема 4. Ризики природокористування.

Мета заняття: закріплення теоретичних знань; набуття навичок розв'язання ситуаційних задач; вивчення особливостей виникнення ризиків природокористування.

Методика проведення практичного заняття №4

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
1. Практичне завдання	Відповідь на відкриті запитання	0,5
2. Ситуаційне завдання	Ситуаційне завдання	0,5
3. Семінар	Опитування (тема 4)	0,5
4. Розв'язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

1. Класифікація ризиків природокористування.
2. Причини виникнення ризиків природокористування.
3. Основні види ризиків природокористування.
4. Методи оцінки та аналізу ризиків природокористування.
5. Економічні та соціальні наслідки ризиків природокористування.
6. Управління ризиками природокористування.
7. Державна політика та законодавче регулювання ризиків природокористування.

Практичне завдання

Дайте розгорнуту відповідь на відкриті питання:

1. Дайте визначення ризиків природокористування та наведіть приклади основних типів ризиків.
2. Поясніть, які фактори можуть сприяти виникненню екологічних ризиків та як їх можна мінімізувати.
3. Розкрийте, у чому полягає небезпека техногенних ризиків для природокористування.
4. Як соціальні та економічні фактори впливають на природокористування?

5. Чому важливо оцінювати та враховувати ризики перед початком видобутку природних ресурсів?

Ситуаційні завдання

1. *Оцінка ризиків при будівництві заводу.* В регіоні планується будівництво хімічного заводу. Вкажіть, які екологічні та соціально-економічні ризики можуть виникнути, і запропонуйте заходи, які б допомогли знизити ці ризики. Які методи оцінки ризиків доцільно використати?
2. *Управління екологічними ризиками у видобувній галузі.* Видобувна компанія розглядає можливість розробки нових родовищ у природоохоронній зоні. Проаналізуйте можливі екологічні ризики та запропонуйте стратегії мінімізації впливу на навколишнє середовище. Які технології та управлінські рішення варто розглянути?
3. *Розробка програми зниження техногенних ризиків.* Ваше завдання – розробити програму для зниження техногенних ризиків в індустріальному регіоні, де є велика кількість промислових підприємств. Опишіть, які заходи можна вжити для покращення екологічної безпеки, а також які методи моніторингу слід використовувати.
4. *Соціальний ризик у природокористуванні.* У зв'язку із запуском нової вугільної шахти виникла соціальна напруга серед населення, яке побоюється екологічного забруднення та втрати сільськогосподарських земель. Розробіть план дій, який дозволить оцінити та зменшити соціально-економічні ризики, пов'язані з цим проектом. Як можна налагодити діалог з місцевою громадою?
5. *Вплив змін клімату на природокористування.* У регіоні, де ведеться інтенсивне сільське господарство, спостерігається зміна клімату, що призводить до нестачі водних ресурсів. Які природні та економічні ризики можуть виникнути через ці зміни, і як можна адаптувати стратегію природокористування, щоб зменшити негативні наслідки?

Тестування

1. *Що таке ризик природокористування?*
  - а) Всі витрати, пов'язані з видобутком ресурсів.
  - б) Ймовірність виникнення негативних наслідків через використання природних ресурсів.
  - в) Процес управління відходами.
  - г) Оцінка кількості природних ресурсів.
2. *Який із видів ризиків НЕ відноситься до ризиків природокористування?*
  - а) Екологічний ризик.
  - б) Фінансовий ризик.
  - в) Політичний ризик.
  - г) Суспільний ризик.
3. *Що є основною причиною виникнення екологічних ризиків?*
  - а) Використання відновлюваних джерел енергії.
  - б) Надмірне використання природних ресурсів та забруднення навколишнього середовища.
  - в) Зниження рівня промислового виробництва.
  - г) Відмова від хімічних добрив.

4. Який з нижченаведених прикладів є технологічним ризиком?
- Забруднення водойм відходами.
  - Стихійне лихо.
  - Зростання курсу іноземної валюти.
  - Зміна кліматичних умов.
5. Як класифікуються ризики природокористування?
- Тільки за економічними показниками.
  - За природними, техногенними, екологічними та соціально-економічними аспектами.
  - Лише за екологічними показниками.
  - За рівнем споживання ресурсів.
6. Що з переліченого є прикладом соціально-економічного ризику?
- Збільшення забруднення ґрунтів пестицидами.
  - Соціальні протести проти будівництва промислових об'єктів.
  - Втрата біорізноманіття через надмірне вирубування лісів.
  - Ерозія ґрунтів.
7. Які наслідки найчастіше виникають через нехтування екологічними ризиками?
- Підвищення економічного прибутку.
  - Погіршення якості навколишнього середовища, втрати у сільському господарстві та здоров'ї людей.
  - Підвищення соціального добробуту.
  - Зниження рівня забруднення.
8. Що таке техногенні ризики природокористування?
- Ризики, пов'язані з використанням нових технологій.
  - Ризики, пов'язані з надмірною експлуатацією природних ресурсів через людську діяльність.
  - Ризики, пов'язані з природними стихійними явищами.
  - Ризики, які виникають через зміну клімату.
9. Який з наступних методів допомагає знизити екологічні ризики природокористування?
- Збільшення видобутку невідновлюваних ресурсів.
  - Впровадження екологічно чистих технологій та раціональне використання ресурсів.
  - Використання хімічних добрив у великих обсягах.
  - Підвищення енергоспоживання.
10. Який із заходів можна взяти для зниження природних ризиків у природокористуванні?
- Інвестування у нові виробничі потужності.
  - Впровадження екологічних стандартів та оцінка впливу на навколишнє середовище.
  - Збільшення податків на природні ресурси.
  - Підвищення кількості видобутих ресурсів.

Практичне заняття № 5

Тема 5. Зміст і механізми формування економічних збитків від забруднення навколишнього середовища.

Мета заняття: закріплення теоретичних знань в частині формування економічних збитків від забруднення навколишнього середовища; вивчення сутності поняття

«економічних збитків від забруднення навколишнього середовища»; набуття навичок розв'язання ситуаційних задач.

Методика проведення практичного заняття № 5

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
1. Практичне завдання	Відповідь на відкриті запитання	0,5
2. Ситуаційне завдання	Ситуаційне завдання	0,5
3. Семінар	Опитування (тема 5)	0,5
4. Розв'язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

1. Сутність економічних збитків від забруднення.
2. Основні джерела забруднення навколишнього середовища.
3. Механізми формування економічних збитків.
4. Методи оцінки економічних збитків від забруднення.
5. Кількісні та якісні показники економічних збитків.
6. Соціально-економічні наслідки забруднення для суспільства.
7. Механізми компенсації економічних збитків від забруднення.
8. Роль державної політики у зменшенні економічних збитків.

Практичне завдання

Дайте розгорнуту відповідь на відкриті питання:

1. Опишіть основні складові економічних збитків від забруднення навколишнього середовища та наведіть приклади для кожної з них.
2. Поясніть, яким чином прямі та непрямі економічні збитки впливають на національну економіку.
3. Які методи використовуються для оцінки економічних збитків від забруднення, і в чому їх особливості?
4. Які заходи можуть зменшити економічні збитки від забруднення повітря та водних ресурсів?
5. Охарактеризуйте взаємозв'язок між погіршенням якості природного середовища та економічними втратами у різних галузях.

Ситуаційні завдання

1. *Оцінка економічних збитків від забруднення річки.* Унаслідок діяльності промислового підприємства відбулося забруднення річки, що завдало шкоди рибному господарству, місцевому сільському господарству та здоров'ю населення. Проаналізуйте можливі економічні збитки та запропонуйте методи їхньої оцінки. Які заходи слід вжити для зниження ризиків?

2. *Оцінка збитків від забруднення повітря у міському середовищі.* У великому місті спостерігається підвищений рівень забруднення повітря через автомобільний транспорт і промисловість. Визначте, які прямі та непрямі економічні збитки можуть виникнути внаслідок цього забруднення. Які механізми можна застосувати для зменшення цих збитків?

3. *Планування витрат на оздоровлення екологічно забруднених територій.* Місцева влада планує реалізувати проєкт з оздоровлення екологічно забруднених територій, що негативно впливають на місцеву економіку. Складіть план витрат та заходів, необхідних для відновлення територій. Які економічні вигоди можна очікувати від таких заходів?

4. Збитки в сільському господарстві через забруднення ґрунтів. Внаслідок хімічного забруднення ґрунтів у сільськогосподарському районі знизилася врожайність. Проаналізуйте, які економічні збитки це може спричинити для місцевих фермерів та громади. Запропонуйте методи оцінки збитків та можливі заходи для їхньої компенсації.

5. Розрахунок збитків для здоров'я населення через забруднення. В регіоні з високим рівнем промислового забруднення зростає кількість захворювань серед населення. Проведіть розрахунок економічних збитків для системи охорони здоров'я та для економіки регіону загалом. Які заходи слід розробити для зниження забруднення та мінімізації збитків?

Тестування

1. Що означає економічний збиток від забруднення навколишнього середовища?

- а) Витрати на видобуток природних ресурсів.
- б) Збитки, що виникають через зниження продуктивності та додаткові витрати внаслідок забруднення.
- в) Підвищення економічного прибутку в результаті видобутку ресурсів.
- г) Соціальні витрати на оздоровлення населення.

2. Які основні причини економічних збитків від забруднення навколишнього середовища?

- а) Надмірне використання відновлюваних ресурсів.
- б) Забруднення повітря, води, ґрунтів та зниження якості природного середовища.
- в) Недостатній розвиток технологій видобутку ресурсів.
- г) Збільшення площі заповідників.

3. Що включає пряма шкода від забруднення навколишнього середовища?

- а) Витрати на відновлення ресурсів.
- б) Прямі економічні витрати на ліквідацію наслідків забруднення.
- в) Збитки від втрати рекреаційного потенціалу території.
- г) Збитки від зниження біорізноманіття.

4. Який із зазначених методів застосовується для оцінки економічних збитків від забруднення?

- а) Метод ринкових цін.
- б) Метод витрат на відновлення.
- в) Метод соціальних досліджень.
- г) Метод порівняльного аналізу.

5. Що таке непрямий економічний збиток від забруднення?

- а) Збитки від аварій на виробництві.
- б) Збитки, які виникають через погіршення здоров'я населення та зниження якості сільськогосподарської продукції.
- в) Збитки, пов'язані з витратами на лікування.
- г) Збитки від викидів підприємства в атмосферу.

6. Які витрати включаються в економічні збитки, пов'язані з погіршенням здоров'я населення?

- а) Витрати на видобуток ресурсів.
- б) Витрати на медичні послуги, втрати через зниження працездатності.
- в) Збитки від зниження біорізноманіття.
- г) Витрати на охорону навколишнього середовища.

7. Що з переліченого є складовою механізму формування збитків від забруднення?

- а) Вирішення екологічних конфліктів.
- б) Розрахунок втрат у сільському господарстві та промисловості.
- в) Розробка нових екологічних технологій.
- г) Збільшення інвестицій у видобувну промисловість.

8. Що є основним джерелом економічних збитків у результаті забруднення повітря?

- а) Підвищення продуктивності промислових підприємств.
- б) Зниження якості продукції та негативний вплив на здоров'я населення.
- в) Підвищення кількості робочих місць.
- г) Зростання доходів від промисловості.

9. Які механізми допомагають знизити економічні збитки від забруднення?

- а) Використання екологічно чистих технологій та впровадження екологічних стандартів.
- б) Розширення промислових зон.
- в) Підвищення податків на експорт ресурсів.
- г) Збільшення споживання невідновлюваних ресурсів.

10. Яка складова не входить до економічних збитків від забруднення?

- а) Витрати на ліквідацію наслідків.
- б) Витрати на природоохоронні заходи.
- в) Прямі економічні прибутки від діяльності підприємств.
- г) Втрати через зниження врожайності у сільському господарстві.

Практичне заняття № 6

Тема 6. Ефективність природоохоронних заходів.

Мета заняття: закріплення теоретичних знань в частині ефективності природоохоронних заходів; аналіз економічної ефективності природоохоронних заходів.

Методика проведення практичного заняття № 6

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
1. Практичне завдання	Відповідь на відкриті запитання	0,5
2. Ситуаційне завдання	Ситуаційне завдання	0,5
3. Семінар	Опитування (тема 6)	0,5
4. Розв'язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

1. Класифікація природоохоронних заходів.
2. Методологія оцінки ефективності природоохоронних заходів.
3. Економічна ефективність природоохоронних заходів.
4. Екологічна ефективність природоохоронних заходів.
5. Роль природоохоронних заходів у формуванні екологічної свідомості.
6. Законодавче регулювання та державна підтримка.
7. Участь суспільства та громадських організацій.
8. Інструменти підвищення ефективності природоохоронних заходів.
9. Посилення екологічного контролю та моніторингу.
10. Проблеми та обмеження ефективності природоохоронних заходів.

Практичне завдання

Дайте розгорнуту відповідь на відкриті питання:

1. Поясніть, у чому полягає економічна та екологічна ефективність природоохоронних заходів.
2. Які показники використовуються для оцінки соціальної ефективності природоохоронних заходів?
3. Наведіть приклади заходів, які можуть покращити стан навколишнього середовища, та поясніть, як вони впливають на економічну ефективність.
4. Опишіть основні методи, які використовуються для оцінки ефективності природоохоронних заходів.
5. Які труднощі виникають при оцінці ефективності природоохоронних заходів?

Ситуаційні завдання

1. Оцінка ефективності встановлення фільтрів на заводі. Після встановлення системи фільтрації на заводі рівень викидів зменшився на 50%. Підрахуйте економічну ефективність цього заходу, враховуючи зменшення витрат на ліквідацію наслідків забруднення та покращення здоров'я місцевого населення. Які додаткові заходи можуть ще більше зменшити економічні збитки?

2. Впровадження нових технологій на підприємстві. Підприємство вирішило запровадити нові технології, які знижують кількість відходів, що потрапляють у навколишнє середовище. Оцініть економічну, екологічну та соціальну ефективність такого рішення. Які показники слід врахувати для отримання повної картини ефективності?

3. Програма захисту ґрунтів від забруднення. В аграрному районі місцева влада розпочала програму захисту ґрунтів від хімічного забруднення. Оцініть ефективність цього природоохоронного заходу з точки зору економічних, екологічних та соціальних вигод. Які результати можна очікувати у довгостроковій перспективі?

4. Розробка стратегії зменшення забруднення води. Місцева громада зазнає негативного впливу через забруднення річки, яка є основним джерелом питної води. Розробіть стратегію природоохоронних заходів для зменшення забруднення річки та проведіть оцінку очікуваних економічних і екологічних вигод від реалізації цієї стратегії.

5. Реалізація проекту озеленення міської зони. Місцева влада вирішила реалізувати проект озеленення промислових зон міста для поліпшення якості повітря. Оцініть економічну ефективність цього заходу, з урахуванням витрат на висадку рослин та обслуговування зеленої зони, а також зниження витрат на охорону здоров'я населення.

Тестування

1. Що таке ефективність природоохоронних заходів?

- а) Витрати на реалізацію заходів, пов'язаних з видобутком ресурсів
- б) Співвідношення результатів природоохоронної діяльності до витрат на її здійснення
- в) Підвищення виробництва на підприємстві за рахунок природоохоронних інвестицій
- г) Підвищення податків на промислові підприємства

2. Яка мета проведення природоохоронних заходів?

- а) Збільшення видобутку природних ресурсів
- б) Захист навколишнього середовища та зменшення забруднення

- в) Збільшення кількості індустріальних зон
- г) Підвищення доходів населення

3. *Що включає в себе оцінка економічної ефективності природоохоронних заходів?*

- а) Лише визначення екологічного впливу
- б) Розрахунок витрат і вигод від впровадження природоохоронних заходів
- в) Порівняння різних підприємств за кількістю забруднення
- г) Визначення кількості створених робочих місць

4. *Який із наведених методів є прикладом економічної оцінки ефективності природоохоронних заходів?*

- а) Метод витрат на відновлення екосистем
- б) Метод аналізу кількості працівників на підприємстві
- в) Метод соціологічного опитування
- г) Метод порівняння доходів підприємства

5. *Який із заходів допомагає підвищити ефективність природоохоронних дій?*

- а) Використання екологічно чистих технологій
- б) Збільшення кількості промислових викидів
- в) Зниження рівня державного контролю над підприємствами
- г) Збільшення видобутку корисних копалин

6. *Що входить до екологічної ефективності природоохоронних заходів?*

- а) Підвищення доходів місцевого населення
- б) Поліпшення стану навколишнього середовища та зменшення рівня забруднення
- в) Зростання економічної вигоди від видобутку ресурсів
- г) Підвищення податкових надходжень

7. *Який із показників використовується для оцінки соціальної ефективності природоохоронних заходів?*

- а) Зменшення витрат на утилізацію відходів
- б) Підвищення рівня здоров'я населення
- в) Зростання кількості промислових підприємств
- г) Зниження вартості екологічних технологій

8. *Який з наведених видів оцінки визначає ступінь поліпшення екологічної ситуації після проведення природоохоронних заходів?*

- а) Економічна оцінка
- б) Екологічна оцінка
- в) Соціальна оцінка
- г) Оцінка прибутковості підприємства

9. *Що з переліченого є головним фактором підвищення ефективності природоохоронних заходів?*

- а) Збільшення інвестицій в екологічні програми та впровадження інноваційних технологій
- б) Збільшення обсягів виробництва
- в) Зниження витрат на охорону праці
- г) Збільшення експорту природних ресурсів

10. *Яка мета екологічного моніторингу в рамках природоохоронних заходів?*

- а) Визначення обсягів промислових викидів

- б) Здійснення контролю за станом навколишнього середовища та оцінка результатів природоохоронних заходів
- в) Підвищення кількості робочих місць
- г) Оцінка продуктивності промислових підприємств

Практичне заняття № 7

Тема 7. Механізм управління природокористуванням.

Мета заняття: закріплення теоретичних знань в частині управління природокористування; формування системного мислення та розвиток творчої особистості студентів; аналіз основних моделей управління природокористуванням.

Методика проведення практичного заняття № 7

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
1. Практичне завдання	Відповідь на відкриті запитання	0,5
2. Ситуаційне завдання	Ситуаційне завдання	0,5
3. Семінар	Опитування (тема 7)	0,5
4. Розв'язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

1. Основи механізму управління природокористуванням.
2. Економічний механізм управління природокористуванням.
3. Нормативно-правове забезпечення управління природокористуванням.
4. Органи державного управління природокористуванням та їх функціями.
5. Взаємодія держави, бізнесу та громадськості у сфері природокористування.
6. Соціальний механізм управління природокористуванням.
7. Механізми стимулювання раціонального природокористування.
8. Проблеми екологічного моніторингу та контролю.

Практичне завдання

Дайте розгорнуту відповідь на відкриті питання:

1. Охарактеризуйте основні елементи механізму управління природокористуванням.
2. Які економічні інструменти використовуються в управлінні природокористуванням? Наведіть приклади.
3. Які правові заходи є ключовими в системі управління природокористуванням?
4. Як організаційні заходи сприяють покращенню ефективності управління природними ресурсами?
5. Наведіть приклади адміністративних заходів і поясніть, у чому їх важливість у системі управління природокористуванням.

Ситуаційні завдання

1. Розробка плану управління природокористуванням у регіоні з підвищеним рівнем забруднення. У промислово розвиненому регіоні виявлено високий рівень забруднення повітря, води та ґрунтів. Розробіть план управління природокористуванням, що включає правові, економічні та адміністративні заходи. Які дії необхідно вжити для зниження забруднення?

2. Оцінка ефективності економічних інструментів для стимулювання раціонального природокористування. Підприємства в регіоні отримали податкові пільги на впровадження

екологічно чистих технологій, але рівень забруднення залишається високим. Проведіть аналіз ефективності цих економічних інструментів та запропонуйте додаткові заходи, які допоможуть знизити рівень забруднення.

3. *Встановлення екологічних квот на використання водних ресурсів.* У зв'язку з дефіцитом водних ресурсів у регіоні введено квоти на використання води для промислових підприємств. Проаналізуйте, як введення квот може вплинути на діяльність підприємств і на екологічну ситуацію в регіоні. Які ще заходи можна впровадити для збереження водних ресурсів?

4. *Аналіз правових механізмів охорони лісових ресурсів.* Внаслідок незаконної вирубки лісів екосистема регіону зазнає серйозних збитків. Опишіть, які правові заходи можуть бути впроваджені для захисту лісових ресурсів. Як можна контролювати дотримання цих заходів, щоб знизити ризик незаконної діяльності?

5. *Розробка програми підвищення екологічної свідомості серед населення.* Місцева влада прагне залучити громадян до охорони природи шляхом підвищення екологічної свідомості. Запропонуйте організаційні та адміністративні заходи для розробки програми екологічної освіти. Які результати можна очікувати від реалізації такої програми у довгостроковій перспективі?

Тестування

1. *Що включає механізм управління природокористуванням?*

- а) Лише правові інструменти.
- б) Комплекс правових, економічних, організаційних та адміністративних заходів.
- в) Тільки екологічні програми.
- г) Лише економічні заходи.

2. *Яка основна мета управління природокористуванням?*

- а) Збільшення видобутку природних ресурсів.
- б) Збалансоване використання та охорона природних ресурсів.
- в) Зменшення кількості промислових підприємств.
- г) Підвищення експортного потенціалу природних ресурсів.

3. *Що з наведеного є економічним інструментом управління природокористуванням?*

- а) Закони про охорону навколишнього середовища.
- б) Екологічні податки та платежі.
- в) Контроль за діяльністю підприємств.
- г) Програми підвищення екологічної свідомості.

4. *Які завдання вирішує система управління природокористуванням?*

- а) Підвищення прибутку підприємств.
- б) Розробка заходів для раціонального використання природних ресурсів.
- в) Збільшення виробничих потужностей.
- г) Стимулювання інвестування в промисловість.

5. *Який метод контролю за природокористуванням є прикладом адміністративного підходу?*

- а) Встановлення квот і лімітів на використання ресурсів.
- б) Податкові пільги на екологічно чисті технології.
- в) Виплата компенсацій за зменшення забруднення.
- г) Стимулювання інвестицій у природоохоронні програми.

6. Що з наведеного є прикладом правового регулювання природокористування?

- а) Екологічний податок на шкідливі викиди.
- б) Закони про охорону водних ресурсів.
- в) Надання субсидій підприємствам.
- г) Створення заповідників.

7. Які дії належать до організаційних заходів управління природокористуванням?

- а) Розробка екологічних законів.
- б) Контроль за виконанням екологічних стандартів.
- в) Виплата компенсацій населенню за забруднення територій.
- г) Надання податкових пільг на екологічні проекти.

8. Що є ключовим елементом ефективного управління природокористуванням?

- а) Лише правові заходи.
- б) Гармонійне поєднання правових, економічних та організаційних механізмів.
- в) Підвищення економічної вигоди підприємств.
- г) Зменшення кількості природоохоронних програм.

9. Що з наведеного можна вважати адміністративним заходом в управлінні природокористуванням?

- а) Встановлення екологічних стандартів і нормативів.
- б) Підвищення вартості нафти.
- в) Нарахування податків за забруднення.
- г) Створення інформаційних екологічних програм.

10. Яка роль економічного механізму в управлінні природокористуванням?

- а) Забезпечення контролю за використанням ресурсів.
- б) Забезпечення стимулів для раціонального використання природних ресурсів.
- в) Визначення правових норм і вимог.
- г) Оцінка стану екології в регіоні.

Практичне заняття № 8

Тема 8. Платежі за забруднення довкілля.

Мета заняття: закріплення теоретичних знань в частині вивчення особливостей платежів за забруднення довкілля; вивчення основних шляхів вдосконалення системи платежів за забруднення в Україні.

Методика проведення практичного заняття № 8

Види навчальних робіт	Закріплення отриманих знань	Кількість годин
1. Практичне завдання	Відповідь на відкриті запитання	0,5
2. Ситуаційне завдання	Ситуаційне завдання	0,5
3. Семінар	Опитування (тема 8)	0,5
4. Розв'язування тестів	Тестування	0,5
Всього		2

План

1. Цілі та завдання системи платежів за забруднення довкілля.
2. Види екологічних платежів.
3. Платежі за викиди в атмосфері.

4. Методи розрахунку платежів за забруднення.
5. Механізм стягнення екологічних платежів.
6. Вплив екологічних платежів на конкурентоспроможність бізнесу.
7. Проблеми та виклики у впровадженні екологічних платежів.
8. Міжнародні стандарти та угоди щодо забруднення довкілля.
9. Шляхи вдосконалення системи платежів за забруднення в Україні.

Практичне завдання

Дайте розгорнуту відповідь на відкриті питання:

1. Що таке екологічний податок, і які функції він виконує в системі природокористування?
2. Які види забруднень та ресурсів найчастіше обкладаються екологічним податком?
3. Як підприємства можуть зменшити суму екологічного податку?
4. Наведіть приклади економічного стимулювання, яке допомагає зменшити забруднення.
5. Які наслідки має введення екологічного податку для економіки та екології?

Ситуаційні завдання

1. Аналіз ефективності впровадження екологічного податку для підприємства. Підприємство займається виробництвом товарів, що супроводжується високими викидами шкідливих речовин у повітря. З метою зменшення негативного впливу на довкілля уряд впровадив екологічний податок. Як підприємство може зменшити розмір податку та знизити шкідливі викиди? Оцініть економічні та екологічні наслідки таких змін.

2. Планування природоохоронних заходів за рахунок екологічного податку. Кошти від екологічного податку в регіоні планується спрямувати на природоохоронні заходи. Запропонуйте можливі напрямки витрат цих коштів для зменшення забруднення та покращення екологічного стану регіону. Які з заходів мають найбільший вплив на екологічну ситуацію?

3. Встановлення диференційованого екологічного податку для підприємств. Уряд запровадив диференційований екологічний податок: підприємства, які використовують екологічно чисті технології, сплачують менше. Проаналізуйте, як це вплине на рішення підприємств щодо модернізації виробництва. Які наслідки можна очікувати для екологічного стану регіону?

4. Вибір стратегії мінімізації екологічного податку для підприємства. Підприємство, що займається хімічним виробництвом, зіткнулося з високими витратами на екологічний податок через великі обсяги викидів. Які варіанти мінімізації податку воно може розглянути? Опишіть, які інвестиції в екологічно чисті технології можуть бути найбільш ефективними для зменшення податку та покращення репутації підприємства.

5. Розробка програми екологічного оподаткування для регіону з високим рівнем забруднення. В регіоні з високим рівнем промислового забруднення заплановано впровадження екологічного податку з різними ставками залежно від виду діяльності. Розробіть програму, яка враховує особливості основних видів забруднення та стимулює підприємства до зниження викидів. Як ця програма може вплинути на екологічну ситуацію та економіку регіону?

Тестування

1. *Що таке екологічний податок?*

- а) Податок на продаж природних ресурсів.
- б) Платіж, який стягується за викиди забруднюючих речовин у навколишнє середовище.
- в) Податок на доходи підприємств.
- г) Платіж за використання водних ресурсів.

2. *Яка основна мета екологічного податку?*

- а) Збільшення державного доходу.
- б) Стимулювання підприємств до зменшення викидів та охорони навколишнього середовища.
- в) Підвищення собівартості продукції.
- г) Залучення інвестицій у промисловість.

3. *Що є об'єктом оподаткування екологічного податку?*

- а) Експортні операції.
- б) Викиди забруднюючих речовин у повітря, воду та ґрунт.
- в) Прибуток підприємств.
- г) Споживання природних ресурсів.

4. *Які забруднення можуть обкладатися екологічним податком?*

- а) Лише викиди у повітря.
- б) Викиди у повітря, воду та ґрунт.
- в) Лише використання водних ресурсів.
- г) Лише тверді відходи.

5. *Яким чином екологічний податок впливає на підприємства?*

- а) Знижує рівень відповідальності за забруднення.
- б) Стимулює підприємства до впровадження екологічно чистих технологій.
- в) Збільшує прибуток підприємства.
- г) Забороняє будь-які види забруднення.

6. *Який із перелічених інструментів може бути використаний для контролю за дотриманням екологічного податку?*

- а) Штрафи за порушення екологічних стандартів.
- б) Пільги на забруднення.
- в) Скасування податку.
- г) Дозвіл на необмежене використання ресурсів.

7. *Чи можуть бути передбачені податкові пільги в рамках екологічного оподаткування?*

- а) Ні, податок сплачується без пільг.
- б) Так, за умови, що підприємство використовує екологічно чисті технології.
- в) Лише для державних підприємств.
- г) Лише для підприємств агропромислового комплексу.

8. *Як розподіляються кошти від екологічного податку?*

- а) На потреби підприємства.
- б) На фінансування природоохоронних заходів.
- в) На розвиток туризму.
- г) На соціальні виплати.

9. *Що з наведеного є основним недоліком екологічного податку?*

- а) Він збільшує доходи держави.
- б) Може підвищувати собівартість продукції підприємств.
- в) Сприяє раціональному природокористуванню.
- г) Знижує мотивацію до забруднення довкілля.

10. Які види діяльності підприємств найчастіше обкладаються екологічним податком?

- а) Діяльність з високим рівнем шкідливих викидів у довкілля.
- б) Торгівля продуктами харчування.
- в) Освітня діяльність.
- г) Транспортні послуги без викидів шкідливих речовин.

3. ПОРЯДОК КОНТРОЛЮ РІВНЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Оцінювання навчальних досягнень здобувача освіти

Прізвище ім'я

На практичні заняття для ОК «Економіка природокористування»

№ заняття	Вид роботи та кількість балів					Бали за відвідування заняття	Сумарна кількість балів	Підпис викладача
	ПЗ	СЗ	С	Т	УО			
1.	20	20						
2.								
3.								
4.								
5.								
6.								
7.								
8.								

ПЗ – практичні завдання (0-20 балів)

СЗ – ситуаційні завдання (0-20 балів)

С – семінар/опитування за темою (0-20 балів)

Т – тестування (0-15 балів)

УО – участь в обговоренні (0-15 балів)

Бали за відвідування заняття – (10 балів)

Сумарно за одне заняття можна отримати 100 балів.

4. ПОРЯДОК КОНТРОЛЮ РІВНЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ З ОК «ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ» СПЕЦІАЛЬНОСТІ 101 «ЕКОЛОГІЯ»

Самостійна робота студентів – це форма навчальної діяльності, коли студенти самостійно (без безпосереднього керівництва викладача) опрацьовують навчальний матеріал, виконують завдання, досліджують тему, чи розвивають навички з метою поглиблення знань та кращого засвоєння предмета. Самостійна робота допомагає студентам формувати навички самоорганізації, відповідальності, критичного мислення та ефективного управління часом. Вона може включати такі види завдань, як читання літератури, написання рефератів, виконання лабораторних або практичних завдань, аналіз додаткових матеріалів, підготовку до семінарів та іспитів тощо.

Основні цілі самостійної роботи студентів:

1. Розвиток аналітичного та критичного мислення.
2. Поглиблення розуміння навчального матеріалу.
3. Вміння застосовувати теоретичні знання на практиці.
4. Формування навичок науково-дослідної роботи.
5. Підготовка до подальшого професійного зростання.

5. Перелік тематичних напрямів, які виносяться для індивідуальних (самостійної роботи) завдань

1. Що таке економіка природокористування, і яке її значення для сучасного суспільства?
2. Які існують типи природних ресурсів, і як вони класифікуються?
Як впливає економічна діяльність людини на природне середовище?
3. Які основні показники природно-ресурсного потенціалу території?
4. Що таке екологічна ємність природного середовища? Як вона визначається?
5. Які підходи існують до економічної оцінки природних ресурсів?
6. У чому полягає методика визначення економічної вартості відновлюваних і невідновлюваних ресурсів?
7. Що таке "екологічний збиток," і які методи його оцінки існують?
8. Які основні джерела екологічного забруднення, і як вони впливають на економіку?
9. Як класифікуються екологічні ризики у природокористуванні?
10. Які методи управління ризиками в природокористуванні є найбільш ефективними?
11. У чому полягає роль державного регулювання в управлінні природокористуванням?
12. Які є правові механізми охорони навколишнього середовища?
13. Що таке екологічний податок, і які види екологічних податків існують?
14. Як впливають платежі за забруднення на екологічну поведінку підприємств?
15. Які основні цілі природоохоронних заходів, і як оцінюється їх ефективність?
16. Які існують економічні інструменти стимулювання раціонального природокористування?
17. У чому полягають основні принципи управління природокористуванням?
18. Які є методи оцінки екологічної ефективності заходів для запобігання забрудненню?
19. Що таке екологічний аудит, і яке його значення для природоохоронної діяльності?
20. У чому полягає методика розрахунку економічного збитку від забруднення довкілля?
21. Як оцінюються наслідки змін клімату для економіки природокористування?
22. Які є міжнародні програми та угоди, що регулюють природокористування?
23. У чому полягає роль відновлюваної енергетики в економіці природокористування?
24. Як впливає деградація ґрунтів на економіку природокористування?
25. Які заходи можуть сприяти підвищенню ефективності використання водних ресурсів?
26. Як визначається ефективність екологічного моніторингу?

27. Які є підходи до формування екологічно збалансованого розвитку?
28. Як впливає розвиток екологічної культури та освіти на управління природокористуванням?
29. Які основні етапи формування системи екологічних стандартів та їх значення?

6. Рекомендована література

Основна:

1. Економіка природокористування: навч. посіб. / Шаравара В. В., Любинський О. І. ; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. - Кам'янець-Подільський : Друкарня Рута, 2020. - 250 с.
2. Василенко О. М. Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів із навчальної дисципліни «Економіка природокористування» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Екологія». Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 27с.
3. Овдіюк О.М. Теорія та методологія управління ризиком в підприємницькій діяльності. О.М. Овдіюк // Ефективна економіка. – 2024. – № 4. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
4. Овдіюк О., Нестерчук І., Василенко О. Теоретичні засади формування економіки природокористування сталого середовища. Екологія та раціональне природокористування: освіта, наука і практика [Електронний ресурс]: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Ломжа-Житомир, 15.11.2023 / За наук. ред.: Зоя Шарлович, Януш Лісовскі, Руслана Романюк. Частина 2. Видавець: MANS w Łomży, 2023. С. 108-113.
5. Швець Т. В., Овдіюк О. М., Плотнікова М. Ф., Костюк Л. П. Підприємництво та багатофункціональний розвиток сільських територій: public management, стратегія, організація і планування. Економіка та держава. 2021. № 4. С. 137–142. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.4.137.

Додаткова:

1. Податковий кодекс України. № 2755-VI від 2 грудня 2010 р. / Відомості Верховної Ради України, 2011, N 13-14, N 15-16, N 17, ст.112.
2. Базові нормативи плати за забруднення навколишнього середовища України. Методика визначення розмірів плати і стягнення платежів за забруднення навколишнього середовища України. – К., 1993. – 22 с.
3. Наказ Мінекобезпеки “Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів” (1995).
4. Наказ Мінекобезпеки “Про затвердження базових нормативів плати за забруднення навколишнього природного середовища” (1996).
5. В.Ф. Семенова, О. Л. Михайлик. Екологічний менеджмент: навчальний посібник. К. Центр навчальної літератури, 2014. – 408 с.
6. Мельник Л. Г. Екологічна економіка. Суми: ВТД "Університетська книга", 2012. – 348 с.
7. Сафранов Т. А. Екологічні основи природокористування. Львів : Новий Світ. 2010, 2014. – 248 с.
8. Царенко О.М., Несветов О.О., Кадацький М.О. Основи екології та економікаприродокористування. Курс лекцій: навчальний посібник. Суми: Вид. "Університетська книга", 2011. – 326 с.
9. В.Ф. Семенова, О. Л. Михайлик. Екологічний менеджмент: навчальний посібник. К. Центр навчальної літератури, 2014. – 408 с
10. Стадницький Ю. І. Економіка природокористування текст лекцій:/ Ю. І. Стадницький, Т. І. Данилович, О. І. Руда – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2003. – 92с.

Інтернет ресурси:

1. <http://nuwm.rv.ua/kek.html>
2. Офіційний сайт Держкомстату України // www.ukrstat.gov.ua/
3. Офіційний сайт Світового центру даних з геоінформатики та сталого розвитку
<http://wdc.org.ua/uk/geoinformatics>